

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 8

Zmluva na Sinaji a Boží zákon

Základný verš:

(Dt 7,9 SEkP) *Vedz teda, že len Hospodin, tvoj Boh, je Boh, verný Boh, ktorý do tisícého pokolenia zachováva zmluvu a priazeň tým, čo ho milujú a zachovávajú jeho prikázania.*

Doslovný preklad tohto verša je: „A poznal si, že Hospodin, tvoj Boh, on Boh, ten Boh, ktorý je verný, zachovávajúci zmluvu a milosrdenstvo k tým, ktorí ho milujú, a k tým, ktorí zachovávajú jeho prikázania k tisícemu pokoleniu.“ Božia láska k človeku nie je akási nekonkrétna metafyzická entita. Božia láska sa prejavuje v dejinách veľmi konkrétnym spôsobom. Najzreteľnejší prejav Božej lásky sa udial v jeho Synovi, ktorý sa stal človekom, a urobil zo seba obeť zmierenia za naše hriechy. Podobne aj láska človeka k Bohu sa prejavuje konkrétnym spôsobom. A to životom podľa Božích pravidiel, podľa Božieho zákona. Preto dodržiavanie Božieho zákona nikdy nemôže byť uskutočnené zo strachu, či z donútenia, alebo z vypočítavosti, ale iba z lásky. Inak minieme svoj cieľ. Naším cieľom nie je Boží zákon, ale samotný Boh.

Okrem lásky a spravodlivosti je ďalšou podstatnou Božou charakteristikou „vernosť“. Koreň slovesa „byť verný“ *a-m-n* (z toho je odvodené naše amen), znamená „vychovávať“¹, v pasívnom tvare (*Niphal*) to znamená „byť istý, pravdivý, pravdovravný, spoľahlivý, verný“² a v kauzatívnom tvare (*Hiphil*) to znamená „veriť, uveriť“³. Môže to poukazovať k tomu, že Božia vernosť nás vychováva k dôvere voči jeho prisľúbeniam (tj. milosti). Božia vernosť v milosrdenstve tu je v kontexte zmluvy, tzn. že je určená ľuďom v zmluve až do tisícého pokolenia, čo je „semitský spôsob, ako naznačiť nekonečne veľké číslo“⁴.

Nedeľa: Vyvolenie Izraela

(Dt 7,7 SEkP) *Hospodin si vás zamiloval a vyvolil nie preto, že by ste boli početnejší než ostatné národy; ved' medzi všetkými národmi vás bolo najmenej.*

Toto je nádherné Božie vyznanie lásky k svojmu ľudu. Všetka Božia činnosť je tu motivovaná láskou. Boh si nevyvolil Izrael pre jeho početnosť, alebo pre jeho silu, ani pre jeho kultúrne dedičstvo. Z lásky. Boh sa nechal z lásky zaviazať k zmluvnému vzťahu. Ako poznamenáva CHRISTENSEN: „Druhou stranou svätosti, pokiaľ ide o Boha, je Božia milosť. Boží ľud nie je vyvolený kvôli nejakým zásluhám, ktoré majú, ale preto, že ich Boh miluje.“⁵

¹ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 19.

² PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 19.

³ tamtiež, str. 19.

⁴ MACARTHUR, John. *Starý zákon: Komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. 1153 s. ISBN 978-80-87587-17-1. str. 233.

⁵ CHRISTENSEN, Duane. *Word Biblical Commentary: Deuteronomy 1,1 – 21,9*. Vol. 6A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 1105 s. ISBN 978-0-310-58841-2. str. 437.

Pondelok: Závazky, ktoré zaväzujú

(Dt 4,12.13 SEkP) ¹²*zo stredu ohňa hovoril s vami Hospodin. Zvuk slov ste počuli, ale podobu ste nevideli. Znel iba hlas.* ¹³*Vtedy vám oznámil svoju zmluvu, ktorú vám prikázal zachovávať, desať výrokov, a napísal ich na dve kamenné tabule.*

Zvolený jazyk pripomína Božiu teofániu (tj. zjavenie Božej slávy) na vrchu Sinaj. „Aj keď sa pôvodná udalosť odohrala v priestore a čase, v dejinách, jej význam treba chápať v zmysle silného hlbokého psychického zážitku.“⁶ Boh sa vymyká nášmu chápaniu, aj všetkým kategóriam, ktoré sme ako ľudia schopní rozpoznať (vrátane prírodných zákonov – napr. Božia neviditeľnosť). „Boh je duch (J 4,24), čo vylučuje všetky modloslužobné znázornenia Boha v akejkoľvek telesnej podobe (vv. 16-18) aj akékoľvek uctievanie stvoreného poriadku (v. 19).“⁷

Desať slov zapísaných na dvoch kamenných tabuliach odkazuje k Desatoru, ktoré nájdeme v nasledujúcej kapitole. „Ako ukázal Sarfatti, skutočné tabule boli pravdepodobne obdĺžnikové a popísané z oboch strán. Známy tvar so zaokrúhlenými vrcholmi bol predstavený v kresťanskom umení niekedy okolo jedenásteho storočia nášho letopočtu.“⁸

Utorok: „... Aby ti bolo dobre“

(Dt 10,12-13 SEkP) ¹²*Izrael, čo teraz žiada od teba Hospodin, tvoj Boh? Iba to, aby si sa bál Hospodina svojho Boha, aby si chodil po všetkých jeho cestách, aby si ho miloval, aby si slúžil Hospodinovi, svojmu Bohu, celým srdcom a celou dušou,* ¹³*aby si zachovával Hospodinove príkazy a jeho ustanovenia, ktoré ti dnes prikazujem, aby sa ti dobre vodilo.*

Text začína otázkou, ktorá sa pýta po Hospodinovej vôli pre život veriaceho človeka. MACARTHUR⁹ tu vidí päť hlavných Hospodinových požiadaviek, avšak text samotný je skôr paralelizmom a je tu reč o jednej základnej požiadavke „báť sa Boha“, ktorá je podrobnejšie rozvedená a vysvetlená. Podobne sa na tento text pozerá aj CHRISTENSEN, ktorý hovorí:

Dôkladná prozodická analýza naznačuje, že tento pojem je tu definovaný pomocou poetického paralelizmu: „báť sa Hospodina „je“ kráčať všetkými jeho cestami.“ Táto fráza sa vysvetľuje nasledovnými slovami: „báť sa Boha“ znamená „milovať ho a slúžiť z celého srdca a z celej svojej bytosti Hospodinovi, svojmu Bohu“ (v. 12).¹⁰

Výraz „báť sa Boha“ je centrom vzťahu človeka k Bohu v Starej zmluve. Najvýraznejší text judaizmu o láske k Bohu - *šemá Jisrael* „počuj Izrael“ v Dt 6,4-5 je zarámovaný požiadavkou „báť sa Boha“ (Dt 6,2.13). „Už deuteronomistický pisateľ ju [Božiu bázeň]

⁶ CHRISTENSEN, Duane. Word Biblical Commentary: *Deuteronomy 1,1 – 21,9*. str. 331.

⁷ MACARTHUR, John. Starý zákon: *Komentár verš po verši*. str. 238.

⁸ CHRISTENSEN, Duane. Word Biblical Commentary: *Deuteronomy 1,1 – 21,9*. str. 331.

⁹ MACARTHUR, John. Starý zákon: *Komentár verš po verši*. str. 246-247.

¹⁰ CHRISTENSEN, Duane. Word Biblical Commentary: *Deuteronomy 1,1 – 21,9*. str. 513.

charakteristickým spôsobom spája s láskou k Bohu, so zachovávaním jeho prikázaní, so službou Bohu, zatiaľ čo Iz 11,2 v nej vidí ovocie Ducha Božieho.¹¹

Streda: Nemennosť Božieho charakteru a jeho zákona

(Mal 3,6 SEkP) ***Ja, Hospodin, som sa nezmenil, ani vy ste neprestali byť synmi Jákobovými.***

Tento Hospodinov výrok reaguje na situáciu, ktorá vznikla v poexilnom ľude. „Niektorých skeptikov zjavne unavilo čakanie na sľúbený Hospodinov návrat, ako to sľúbili Ezechiel a Aggeus. Naznačovali, že Boh zmenil názor a bol neverný svojmu slovu.“¹² Hospodin však upozorňuje, že on sa nezmenil, zmena názoru je možná pri človeku, ktorého názory sú mylné. U Boha niečo také nie je možné. Naopak, to, že Židia neprestali byť synmi Jákobovými nie je pochvalou, ale upozornením, že ani roky exilu nezmenili charakter Božieho ľudu. „Jákob“ v preklade znamená „Zachycujúci päť; Podrážajúci (nohy)“¹³, preto byť synom Jákobovým znamená niešť identitu toho, kto podráža nohy. V ďalších veršoch Hospodin upresňuje, že dôvodom nesplnených zaslúbení nie je Hospodinova nestálosť, ale nevernosť Božieho ľudu. „Hospodin sa nemení. Nezmenili sa ani Jákobovi synovia. Trvajú na svojich hriechoch, ale naďalej existujú. Malachiáš hovorí, že ich pokračovanie vo vzbure siaha do čias otcov (v. 7).“¹⁴ Hospodin apeluje na návrat (hebr. *šuv* – bežný termín pre pokánie), ktorý vykonajú tým, že začnú riadne odvádzať desiatky (vv. 7-8).

(Jk 1,17 SEkP) ***Každý dobrý údel a každý dokonalý dar pochádza zhora od Otca svetiel, v ktorom niet premeny ani tieňa zmeny.***

Patros tón fótón – Otec svetiel – „Spojenie Boha a svetla sa používa na chválenie všetkých Božích darov pre ľudí (... svetlo ako dar zhora sa oslavuje ako najkrajší zo všetkých darov). A od toho je už len krôčik k presvedčeniu, že je viditeľná Božia udržiavacia sila riadiaca hviezdy na ich dráhach.“¹⁵ Je to nezvyčajné označenie Boha ako Stvoriteľa vesmíru, ktorý je vo všetkom dokonalý a preto nemenný. Zároveň „svetlo“ gr. *fós* je tu v protiklade s *apokiasma*, čo v preklade znamená nie iba „tieň“, ale aj „prelud, podvod, klam“¹⁶. Slovo tropé „zmena“ vypovedá o „premene alebo striedaní“¹⁷ ako napríklad dňa a noci. To vypovedá o tom, že Boh nepodlieha zmenám, ani žiadnym prírodným rytmom ako stvorenstvo a to preto, že on sám je stvoriteľ.

¹¹ AUVRAY, Paul. GRELOT, Pierre. „Bázeň Božia“ in LÉON-DUFOUR, Xavier (ed). *Slovník biblickej teológie*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. str. 62.

¹² SMITH, Ralph. Word Biblical Commentary: *Micah-Malachi*. vol. 32. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 544 s. ISBN 978-0-310-58838-2. str. 447.

¹³ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9. str. 233.

¹⁴ SMITH, Ralph. Word Biblical Commentary: *Micah-Malachi*. str. 447.

¹⁵ MARTIN, R. P. Word Biblical Commentary: *James*. vol. 48. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 531 s. ISBN 978-0-310-58858-0. str. 209.

¹⁶ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1. str. 212.

¹⁷ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. str. 1219.

Štvrtok: Ak budete...

(Gn 26,5 SEkP) *To preto, že Abrahám poslúchol môj hlas a zachoval všetky moje nariadenia, príkazy, ustanovenia a zákony.*

Dvadsať šiesta kapitola začína zmienkou o hlade, ktorý nastal v krajine, kde žil Izák. Boh sa mu prihovril a dal mu pokyny, aby kvôli hladu nešiel do Egypta, ako to predtým urobil jeho otec Abrahám a dáva Izákovi zasľúbenie, ktoré sa stáva Izákovým dedičstvom po Abrahámovi. Kontext celej kapitoly spočíva v tom, že Izák prežije veľmi podobnú situáciu, akou si predtým dva krát prešiel jeho otec. Raz v Egypte (Gn 12,10-20) a raz v Geráre (Gn 20). Izák sa zachoval veľmi podobne ako jeho otec. „Izák síce poslúchol Boha ohľadom zeme, v ktorej má prebývať (v. 2, 3, 6), avšak klamal ohľadom svojej ženy tamojším obyvateľom (v. 7-11). Izák podedil Abrahámovu stratégiu pre prežitie.“¹⁸ Tento Izákov príbeh pripomína to, ako Abrahám dvakrát podľahol strachu o svoj život a radšej vystavil nebezpečenstvu svoju ženu Sáru. Tento kontext je pre piaty verš nanajvyš dôležitý, aby sme nepodľahli dojmu, že Abrahám bol bez chyby.

Piaty verš nič nehovorí o Abrahámovej bezhriešnosti, zato hovorí veľa o jeho vzťahu s Hospodínom. Formulácia piateho verša naznačuje, že „ide o typický jazyk knihy Deuteronomium“¹⁹, ktorej hlavnou časťou je tzv. deuteronomistický kodex (Dt 12 – 26), tj. kniha zákona na ktorej základe vykonal kráľ Joziáš svoju náboženskú reformu. Abrahám je tu teda Mojžišom predstavený ako príklad hodný nasledovania v dodržiavaní Božích nariadení. „Je zarážajúce, že napriek jasnému citátu z Gn 22,16-18 tu zásluhy, ktoré dedí Izák, nie sú pripísané jeho vlastnej poslušnosti, ale poslušnosti jeho otca. Nehovorí sa o jeho vlastnej ochote byť obetovaný, iba o otcovej pripravenosti ponúknuť ho ako obeť.“²⁰

(Ex 19,5 SEkP) *Ak teda budete pozorne počúvať môj hlas a budete zachovávať moju zmluvu, budete mojím osobným vlastníctvom medzi všetkými národmi, lebo celá zem je moja.*

V piatom verši je dôraz kladený na slovesá „počúvať“ (je tu použitá *figura aetimologica* dosl. „počutím počujete v hlase mojom“). Zo slovesa š-m-a „počuť“ je odvodený aj význam „byť poslušný“²¹ (jedná sa o *Nifal* tohto slovesa). Dôraz je preto kladený na „poslúchanie“, pretože bez neho nie je „zachovávanie“. „Hospodin nenúti týchto ľudí, aby mu slúžili, ako by to robil nejaký víťazný kráľ. ... Hospodin tu ponúka Izraelu prostriedky primeranej odpovede na to, čo pre nich urobil, ak sa rozhodnú odpovedať.“²²

Termín „osobné vlastníctvo“ hebr. *sgúlah* nemá úplne doriešenú etymológiu, ale na základe štúdia tohto tvaru z akkadčiny, ugaritčiny a egyptčiny by sme mohli povedať, že:

¹⁸ MACARTHUR, John. Starý zákon: *Komentár verš po verši*. str. 82.

¹⁹ DUBOVSKÝ, Peter (ed.). Komentár k Starému zákonu: *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5. str. 526.

²⁰ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 16-50*. vol. 2. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 890 s. ISBN 978-0-310-58586-2. str. 344.

²¹ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 170.

²² DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5. str. 390.

Termín zrejme pôvodne označoval zapečatenú zmluvu a následne osobu viazanú k svojmu pánovi prostredníctvom zapečatenej zmluvy. V ďalšom štádiu sa tento termín používal pre akúkoľvek vec nadobudnutú prostredníctvom obchodnej transakcie, potvrdenej zapečateným dokumentom. Tak v konečnom štádiu, do ktorého pravdepodobne patrí aj bibl. hebrejčina, sa tento termín používal v širšom zmysle na viacerých rovinách: od označenia osoby, ktorá bola v zmluvnom vzťahu s inou osobou, až po obrazné vyjadrenie všetkého cenného v zmysle cenného osobného vlastníctva.²³

Tzn., že „vlastníctvo“ nevyklučuje ostatné národy, akoby nepatrili Bohu, ale naopak, všetky národy sveta sú Hospodinovým vlastníctvom, ale Izrael je ako jediný národ vlastníctvom zapečatené špecifickým zmluvným vzťahom. Dá sa to pripodobniť tomu, ako keď „kráľ mal k dispozícii sluhov, ktorí boli s ním v zmluvnom vzťahu (všeobecná rovina) a medzi nimi mal svojich vyvolených, ktorí symbolicky predstavovali niečo mimoriadne cenné (špecifická rovina).“²⁴

(Lv 26,3 SEKP) ***Ak sa budete správať podľa mojich ustanovení a zachovávať moje príkazy a ak ich budete aj plniť...***

Týmto veršom začína séria požehnaní a prekliatí (vv. 3-46). „Ak bude ľud קָרָא ‚kráčať‘ v jeho nariadeniach a שָׁמַר ‚zachovávať‘ jeho prikázania (18,4-5), Hospodin sľubuje, že ich bude hojne žehnať. Táto podmienka požehnania je kritická, pretože všetky tieto vymenované požehnania plynú z poslušnosti ľuďi zjaveným zákonom.“²⁵ Náboženstvo starovekého Judaizmu je veľmi praktické, nezostáva „iba“ pri teórii, ale základným spôsobom ovplyvňuje život veriaceho. Funguje to na princípe lásky, kedy Boh konkrétnym spôsobom preukazuje lásku svojmu ľudu tak, že ho zachraňuje a žehná mu a ľud na to odpovedá svojou láskou voči Bohu tak, že sa podriaďuje jeho vôli (poslušnosť jeho nariadeniam).

Použité zdroje a literatúra

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

CHRISTENSEN, Duane. *Word Biblical Commentary: Deuteronomy 1,1 – 21,9*. Vol. 6A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 1105 s. ISBN 978-0-310-58841-2.

DUBOVSKÝ, Peter (ed.). *Komentár k Starému zákonu: Genézis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5.

²³ TIŇO, Jozef (ed.). *Komentáre k Starému zákonu: Exodus*. Trnava: Dobrá kniha, 2013. 948 s. ISBN 978-80-7141-766-8. str. 491.

²⁴ TIŇO, Jozef (ed.). *Komentáre k Starému zákonu: Exodus*. str. 491.

²⁵ HARTLEY, John. *Word Biblical Commentary: Leviticus*. vol. 4. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 952 s. ISBN 978-0-310-58843-6. str. 779.

DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5.

HARTLEY, John. Word Biblical Commentary: *Leviticus*. vol. 4. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 952 s. ISBN 978-0-310-58843-6.

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9.

LÉON-DUFOUR, Xavier (ed). *Slovník biblickej teológie*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990.

MACARTHUR, John. *Starý zákon: Komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. 1153 s. ISBN 978-80-87587-17-1.

NESTLE-ALAND. *Řecko Český Nový zákon: Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.

PANCZOVÁ, Helena. *Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1.

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

SMITH, Ralph. Word Biblical Commentary: *Micah-Malachi*. vol. 32. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 544 s. ISBN 978-0-310-58838-2.

TIŇO, Jozef (ed.). *Komentáře k Starému zákonu: Exodus*. Trnava: Dobrá kniha, 2013. 948 s. ISBN 978-80-7141-766-8.

WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 16-50*. vol. 2. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 890 s. ISBN 978-0-310-58586-2.